

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ імені Г. С. КОСТЮКА

ГРОМОВА НАТАЛІЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 159.922.6

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПРИЙОМІВ ДІАЛОГІЧНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ З ІНШОМОВНИМИ ТЕКСТАМИ

19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Київ – 2013

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті психології імені Г. С. Костюка НАПН України, лабораторія когнітивної психології

Науковий керівник

дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор,

Чепелєва Наталія Василівна, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, заступник директора

Офіційні опоненти:

доктор психологічних наук, професор **Шевченко Наталія Федорівна**,

Запорізький національний університет МОН України, кафедра педагогіки та психології освітньої діяльності, завідувач

кандидат психологічних наук, доцент **Андрєєва Ярослава Федорівна**,

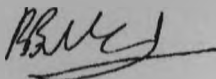
Чернівецький національний університет МОН України, кафедра психології, доцент

Захист відбудеться «___» _____ 2013 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.453.02 в Інституті психології імені Г. С. Костюка НАПН України за адресою: 01033, м. Київ, вул. Паньківська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Автореферат розісланий «___» _____ 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. Л. Зливков

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Проблема розуміння тісно пов'язана з проблемою діалогу як між окремими індивідами, так і між культурами та націями. В умовах сучасної міжкультурної комунікації особливо гостро постають питання взаєморозуміння та толерантного ставлення людей одне до одного. З розвитком суспільства збільшуються потреби людства в інформаційному забезпеченні, виникають все нові способи передачі повідомлень, які, у свою чергу, потребують їх розуміння. Обмін інформацією між різними націями вимагає розвитку іншомовної комунікативної компетентності та окремих вмінь діалогічної взаємодії з текстами, як продуктами соціальної діяльності людства.

Дослідженням діалогу та діалогічних характеристик текстів, а також проблемою розуміння тексту займалися спеціалісти з різних наукових галузей – лінгвістики, психології, філософії, соціології (Я. Ф. Андреева, М. М. Бахтін, С. О. Васильєв, Г.–Г. Гадамер, Т. М. Дрідзе, Р. В. Кириченко, З. І. Кличнікова, Г. С. Костюк, Г. М. Кучинський, О. О. Леонтьєв, Ю. М. Лотман, О. Р. Лурія, С. Д. Максименко, Н. О. Михальчук, В. О. Моляко, А. І. Новіков, О. О. Потебня, Л. І. Романовська, Н. В. Чепелєва, Н. Ф. Шевченко та інші).

Оскільки більшість досліджень в галузі психології та філософії присвячено діалогічним особливостям текстів рідною мовою та їх розумінню, то, враховуючи потреби сучасної молоді у читанні та розумінні іноземної літератури, особливо актуальною вважається проблема дослідження особливостей іншомовних текстів та формування у читачів вмінь діалогічної взаємодії з ними. Використання у навчальному процесі матеріалів автентичних періодичних видань, які містять сучасну лексику і висвітлюють поточні події у світі, сприяє формуванню світогляду та іншомовної комунікативної компетентності сучасного українця. Отже, для нашого дослідження було обрано іншомовні, а саме англomовні газетні тексти, на матеріалі яких проводилось формування прийомів діалогічної взаємодії з ними.

Проблемі читання газетних текстів, як іншомовних, так і текстів рідною мовою, присвячено увагу головним чином з боку журналістів та філологів, які розглядають її з точки зору лексико-семантичних особливостей (Ч. Венцзе, О. О. Кучерова, Л. А. Онуфрієва, Г. Г. Хаблак), стилевих особливостей (М. М. Кожина, В. Г. Костомаров, І. П. Лисакова, Н. В. Муравйова, С. П. Суворов, Е. В. Чепкіна), мовних засобів впливу газетних текстів на формування свідомості читацької аудиторії (О. В. Дмитрук, Л. Р. Дускаєва, Б. А. Зільберт, Л. В. Кудінова, О. Ю. Семендяєв, С. І. Сметаніна, А. В. Смирнова). Але через відсутність єдиного стилю газетних текстів та їх здебільшого прагматичну спрямованість знання мовних особливостей побудови і змісту газетних текстів є недостатніми для їх розуміння, тому у читачів виникає необхідність будувати діалогічні взаємини з текстами і ставитись до їх авторів як до партнерів у комунікації. Отже, залишається відкритою проблема розвитку спеціальних вмінь читання іншомовних газетних текстів, які поліпшать рівень їх розуміння.

Розуміння іншомовних текстів, як предмет багатьох досліджень в галузі лінгвістики, психології, психолінгвістики та журналістики, розглядається протягом декількох останніх десятиліть дуже активно (Г. В. Єлізарова, М. М. Кожина, О. О. Кучерова, Л. А. Манькова, В. В. Усата, І. М. Чемерис). Незважаючи на це, мало

розробленою залишається проблема читацької діяльності в процесі розуміння газетних текстів іноземною мовою.

Оскільки лише авторської активності у встановленні діалогічних відносин з читачем недостатньо, на читача покладається завдання оволодіти прийомами діалогічної взаємодії з автором та його текстом, а також різними стратегіями розуміння іншомовних текстів, тому предметом нашого дослідження обрано формування цих прийомів, що сприятиме покращенню рівня розуміння газетних текстів іноземною мовою та розвитку іншомовної комунікативної компетентності досліджуваних.

Таким чином, аналіз вищезазначених напрямків досліджень свідчить про те, що проблема розуміння іншомовних текстів і пов'язаного з цим підвищення іншомовної комунікативної компетентності не може бути розв'язана без формування у читачів ставлення до читання як до діалогу з автором тексту і застосування в процесі читання основних прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами. Це і зумовило вибір теми дослідження: «Формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами».

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації пов'язана з науково-дослідницькою темою лабораторії когнітивної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України – «Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості» (номер державної реєстрації 0108U000310) та затверджена на засіданні Вченої ради Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (протокол № 9 від 21 жовтня 2010 року) і узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 21 грудня 2010 року).

Об'єкт дослідження – процес діалогічної взаємодії читача з іншомовними текстами.

Предмет дослідження – формування у читачів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами.

Мета дослідження – визначення впливу вмінь діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами на ступінь їх розуміння та розвиток іншомовної компетентності досліджуваних.

Гіпотези дослідження – 1) умовою розуміння студентами іншомовних газетних текстів є сформованість прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами; 2) сформованість прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами сприяє розвитку у студентів іншомовної комунікативної компетентності.

Завдання дослідження:

1. Визначити та проаналізувати основні чинники розуміння іншомовного тексту.
2. З'ясувати психологічні та діалогічні особливості іншомовних газетних текстів як чинник їх розуміння.
3. Дослідити основні прийоми діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами та визначити наявність у студентів вмінь володіти ними.
4. Провести навчання прийомом діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами і встановити зв'язок між сформованістю цих прийомів та рівнем розуміння іншомовних текстів.
5. Дослідити вплив сформованості прийомів діалогічної взаємодії на розвиток іншомовної комунікативної компетентності досліджуваних.

6. Розробити навчальну програму формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами.

7. Апробувати навчальну програму формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становили: герменевтичні та інтерпретаційні методи дослідження (Г.–Г. Гадамер, В. Дільтей, Ф. Шлейєрмахер, Г.–Р. Яусс); психологічні положення теорій розуміння та смислоутворення (М. М. Бахтін, А. А. Брудний, С. О. Васильєв, В. В. Знаков, Г. С. Костюк, О. Р. Лурія, С. Д. Максименко, В. О. Моляко, Н. В. Чепелева); методологічні основи психологічних теорій тексту (Т. М. Дрідзе, Ю. М. Лотман, Н. В. Чепелева); теорії діалогу та діалогічності текстів (М. М. Бахтін, Г.–Г. Гадамер, Л. Р. Дускаєва, Г. М. Кучинський, Б. Ф. Ломов, Н. В. Чепелева, Л. В. Щерба, Г.–Р. Яусс); закономірності розуміння іншомовних текстів (І. В. Арнольд, Л. Р. Дускаєва, І. А. Зимня, З. І. Кличнікова, В. Г. Костомаров, Г. М. Кучинський, Б. Ф. Ломов).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань та перевірки гіпотез використовувались *теоретичні методи*: теоретичний аналіз, систематизація та узагальнення матеріалів наукових та літературних джерел; *експериментальні методи*: експеримент, спостереження, анкетування, метод аналізу продуктів діяльності; *активні методи навчання*; *метод математичної статистики* (критерій Фішера).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає у тому, що:

утверджує:

- визначено критерії оцінки розуміння іншомовного газетного тексту: 1) вміння пояснювати значення термінів своїми словами; 2) вміння знаходити і відтворювати фактичний матеріал; 3) усвідомлення причинно-наслідкових зв'язків; 4) здатність аргументовано захищати свою точку зору; 5) вміння розкрити суть питання;
- доведено залежність рівня розуміння іншомовного тексту від сформованості основних прийомів діалогічної взаємодії з ним;
- з'ясовано, що сформованість прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами сприяє розвитку іншомовної комунікативної компетентності досліджуваних;

удосконалено:

- уявлення про психологічно значущі особливості іншомовних газетних текстів, а саме: індивідуальність відображення дійсності мовними засобами, неоднорідність стилістики газетних текстів, особливості організації інформації, структура, комунікативна спрямованість та діалогічність, які виступають чинником розуміння текстів;
- характеристику основних діалогічних ознак іншомовних газетних текстів, врахування яких під час читання сприяє кращому розумінню повідомлення. Насамперед це такі ознаки: осмисленість, репрезентація в текстах автора, адресованість до читача, наявність декількох поглядів на проблему в тексті, наявність текстових пауз та маніпулятивні стратегії оформлення повідомлення;
- критерії оцінки іншомовної комунікативної компетентності, до складу якої входять лінгвістична, соціокультурна та професійна компетентності;

набуло подальшого розвитку:

- методичне забезпечення навчання іноземних мов, зокрема, урахування психологічних особливостей розуміння іншомовних газетних текстів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблена та апробована програма формування прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами може бути використана викладачами іноземної мови з метою покращення рівня розуміння іншомовних текстів і підвищення іншомовної комунікативної компетентності студентів. Ця програма впроваджена у навчальний процес таких вищих навчальних закладів України в м. Києві: 1) Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі в курсах «Іноземна мова» та «Ділова іноземна мова» для студентів третього курсу факультету «Правознавства та міжнародних відносин» (довідка про впровадження № 26/01-974 від 13 червня 2012 року); 2) Державного економіко-технологічного університету транспорту при викладанні курсу «Іноземні мови за професійним спрямуванням» для студентів факультетів «Економіки і менеджменту», «Управління залізничним транспортом» (довідка про впровадження № 5/23.7-1110 від 14 червня 2012 року).

Надійність і вірогідність наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується всебічним теоретичним аналізом проблеми, відповідністю методів меті та завданням дослідження, репрезентативністю вибірки досліджуваних, поєднанням якісного та кількісного аналізу результатів дослідження, математико-статистичною обробкою експериментальних даних, практичною перевіркою результатів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідались і обговорювались на засіданнях лабораторії когнітивної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України (2010–2012 рр.) та на кафедрі іноземних мов Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі (2010–2012 рр.), на Міжнародних і Всеукраїнських наукових конференціях: «Сучасні тенденції викладання другої іноземної мови в школах і вищих навчальних закладах» (Горлівка, 2010), «Психологічні проблеми сучасності» (Львів, 2011), «Психологічні проблеми сучасності» (Львів, 2012).

Публікації. Зміст і результати дослідження відображено у 12 публікаціях, серед яких 7 статей у наукових фахових виданнях, 3 тез доповідей на конференціях, 1 навчально-методичні матеріали та 1 стаття в інших виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (236 найменувань, з яких 11 англійською мовою) та 3 додатки на 17 сторінках. Основний зміст викладено на 155 сторінках. Список використаних джерел займає 24 сторінки. Дисертація містить 9 таблиць на 5 сторінках та 3 рисунки на 2 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, сформульовано мету, гіпотези та завдання дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення роботи, методологічну та теоретичну основу дослідження, використані методи, подані дані про апробацію роботи та її впровадження у практику.

У першому розділі «*Діалогічна взаємодія з іншомовними текстами як чинник їх розуміння*» проаналізовано стан наукової розробленості досліджуваної теми з позицій як психології, так і багатьох інших гуманітарних наук. Осмислено різні психологічні, лінгвістичні, методологічні та філософські підходи до проблеми розуміння текстів та смислоутворення, згідно з якими основними характеристиками процесу розуміння текстових повідомлень визначено складність і багаторівність цього процесу, його суб'єктивний характер, зв'язок з активною взаємодією читача з текстом та, як результат, утворення нових смислів, діалогічність і контекстуальність.

Найчастіше розуміння розглядають як пізнавальний процес і результат (А. Ю. Арупонова, В. В. Знаков, Г. С. Костюк, В. Н. Порус), інтерпретацію (Ю. К. Корнілов, В. О. Моляко) та наголошують на його діалогічному характері (М. М. Бахтін, Ю. М. Лотман, Н. В. Чепелева).

Велику увагу вчені приділяють когнітивному та комунікативному підходам до проблеми розуміння. Когнітивний підхід передбачає з'ясування рівня інформаційного досвіду читача з тематики певного тексту та ведення спеціального пізнавального діалогу, який уточнює зміст тексту або уявлення читача (С. М. Бондаренко, Г. Г. Гранік, Л. П. Доблаєв, Л. О. Концева). Комунікативний підхід наголошує на діалогічній взаємодії читача з автором тексту, завдяки чому відбувається породження нових смислів (М. М. Бахтін, Н. В. Чепелева, Г.–Р. Яусс).

Особливого значення набуває проблема рівнів розуміння, які визначені за показником глибини (Л. П. Доблаєв, А. О. Смірнов, Н. М. Чепелева) та наявності діалогічних реакцій з боку читача (М. М. Бахтін, С. М. Бондаренко, Г. Г. Гранік, Л. О. Концева).

Проблема розуміння текстів пов'язана з питаннями взаємодії психології особистості, мислення, мовлення і мови (С. О. Васильєв, О. О. Потєбня). Процес розуміння становить творчий акт з переробки значень текстових одиниць, створення з них нових смислів, тобто взаємодії мислення, мови і тексту. Отже, текст має когнітивний, комунікативний, інформативний, психологічний та соціальний характер (М. М. Бахтін), який читач має «розшифрувати».

Основними етапами процесу розуміння текстів дослідники визначають поділ розгорнутого мовленнєвого потоку на значущі одиниці, побудову цілісної структури та виявлення смислу. Цей процес зумовлений внутрішнім мовленням, у якому поєднуються знакова, образна, емоційна складові (Л. П. Доблаєв, О. О. Леонтєв, Н. В. Чепелева). Критеріями розуміння вчені вважають глибину, повноту та чіткість (Г. С. Костюк), здатність особистості виконувати текстові завдання (А. Б. Коваленко), повноту та глибину на інформаційно-когнітивному рівні та синтезування і породження нового смислу на смисловому рівні (Н. О. Михальчук, Л. І. Романовська, Н. В. Чепелева).

Розуміння газетних текстів, зокрема іншомовних, неможливе без врахування їх лексико-семантичних особливостей: розмовного стилю написання більшості газетних матеріалів; широкого використання кліше усної комунікації, жаргонізмів; особливостей газетних заголовків; лексичних особливостей газетних текстів; використання термінів.

Основними психологічними характеристиками газетних текстів є орієнтація на інформативність і психологічний вплив, які здійснюються за допомогою мовних засобів, наприклад, власних імен і назв, термінів, запозичених з інших мов, оцінно-експресивної лексики, різностильової лексики. Ця здатність газетних текстів впливати

на свідомість читачів складає їх невід'ємну рису і застосовується майже у всіх типах публіцистичних текстів. Хоча реалізація інформаційних та оцінних елементів забезпечує функціонально-стильову єдність мови всіх газетних текстів, питання стилістичної ідентифікації газетного мовлення через змішування функціональних різновидів літературної мови продовжує цікавити багатьох дослідників (В. Г. Костомаров, О. С. Сичов, С. П. Суворов, Г. Г. Хаблак). Отже, стилістика газетних текстів є неоднорідною і залежить від прагматичної спрямованості періодичного видання. Основними стилеутворювальними рисами цих текстів у поєднанні з екстралінгвістичними чинниками є спрямованість на оцінку, м'яка стандартизованість та зрозумілість мовних засобів.

Будь-який газетний текст містить схему взаємодії автора і читача, яка характеризується діалогічністю. У схемі комунікативної структури Реальна дійсність – Автор (журналіст) – Текст – Читач (аудиторія) всі елементи є взаємопов'язаними і розглядаються як різні грані одного цілого. Таким чином, діалогічний характер відношень між елементами цієї комунікативної структури найкраще проявляється за умов взаємної активності автора і читача, опосередкованої газетним текстом.

Основними ознаками діалогічності іншомовних газетних текстів виступають осмисленість, як спільне зосередження зусиль автора і читача щодо відтворення смислу тексту, репрезентація в тексті автора і читача, а також персоніфікованість тексту. Підкреслимо схильність авторів іншомовних газетних текстів до імпліцитного способу висловлення власної точки зору, прихованої за словами інших осіб. Адресованість газетного тексту передбачає спрямованість тексту на певну групу читачів і проявляється в задоволенні їх інформаційних запитів та узгодженні стилістичних і тематичних характеристик тексту з їх очікуваннями. Дуже поширеною ознакою є представленість в тексті декількох поглядів на питання або проблему, а також наявність текстових пауз (Н. В. Чепелева).

Отже, як підсумок першого розділу, відзначимо: 1) проблема діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами потребує комплексного підходу до її вивчення; 2) об'єктивними чинниками розуміння іншомовного тексту є форма пред'явлення тексту, кількість та рівень складності інформації, структурно-семантична особливість тексту (інформативність, цільність, діалогічність). Суб'єктивними чинниками розуміння тексту слід вважати навички діалогічної взаємодії з текстами; 3) психологічно значущими особливостями іншомовних газетних текстів, що впливають на їх розуміння, є індивідуальність відображення дійсності мовними засобами, неоднорідність стилістики газетних текстів, особливості організації інформації, структура, комунікативна спрямованість та діалогічність; 4) діалог розглядається як механізм розуміння текстового повідомлення, зокрема, іншомовних газетних текстів; 5) особливістю газетних текстів є їх суб'єктивний та маніпулятивний характер; 6) діалогічна взаємодія автора іншомовного газетного тексту з читачем уособлює здійснення ними взаємоузгоджених цілей – передавання та отримання інформації. Основними діалогічними ознаками іншомовних газетних текстів є осмисленість, представленість в них різних позицій, персоніфікованість, адресованість, наявність текстових пауз та маніпулятивні стратегії оформлення повідомлення.

У другому розділі «Дослідження рівня сформованості прийомів діалогічної взаємодії студентів з іншомовними газетними текстами» описані організація і хід проведення констатувального етапу дослідження з метою визначити наявність у досліджуваних з різним рівнем володіння іноземною мовою сформованих прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами.

Дослідження проводилось на базі Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі на I–III курсах факультетів юридичних та економічних спеціальностей, Державного економіко-технологічного університету транспорту на I та II курсах факультету економіки і менеджменту та факультету інфраструктури і рухомого складу залізниць, Київської державної академії водного транспорту на I курсі факультету правознавства, Київського університету туризму, економіки і права на IV курсі юридичного факультету. Загальна кількість досліджуваних – 107 осіб, які склали три групи за рівнем володіння іноземною мовою: 1) слабкий (Pre-Intermediate), 2) середній (Intermediate), 3) високий рівень (Upper-Intermediate).

Дослідження складалось з таких етапів:

- розгляд основних прийомів діалогічної взаємодії з текстами;
- анкетування студентів з метою визначення їх когнітивної читацької компетентності;
- семантико-смысловий аналіз 1 україномовного та 9 іншомовних газетних текстів для визначення їх внутрішніх діалогічних характеристик;
- експериментальна перевірка наявності у студентів сформованих вмінь діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами.

Використовувались такі методики: 1) анкетування, з метою визначення рівня когнітивної компетентності, яка є складовою читацької компетентності (Я. Ф. Андреева); 2) методика визначення діалогічних характеристик текстів (Н. В. Чепелева). Мета: з'ясувати наявність діалогічних ознак в експериментальних текстах; 3) методика постановки діалогічних запитань та коментування текстів (Н. В. Чепелева). Мета: виявити рівень сформованості у досліджуваних прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами.

За результатами анкетування виявилось, що іншомовні газетні тексти часто читають 16 %, інколи або час від часу – 25 %, рідко – 52 %, не читають взагалі – 7 % від загальної кількості опитуваних. Причиною основних труднощів у розумінні газетних текстів переважна кількість досліджуваних (95 %) зазначила мовний чинник. Запитання до автора у досліджуваних виникають, але головним чином щодо деталей змісту тексту, а великий відсоток повної довіри до авторської думки (22,3 %) свідчить про низький розвиток критичного мислення і призводить до того, що опитувані сприймають інформацію на пізнавальному рівні і не вміють спілкуватись з автором, переосмислювати вихідне повідомлення та створювати нове.

На наступному етапі для перевірки сформованості у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами їм було запропоновано виконати такі завдання: 1) уважно прочитати газетні тексти і скласти до тексту, автора або самого себе запитання, які виникли в процесі читання або після нього; 2) скласти коментар та оцінити текст.

Сформованість у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами визначалась за такими критеріями:

– вміння студентів знаходити в тексті різні смислові позиції та погляди на проблемну ситуацію;

- вміння ставити діалогічні запитання до тексту та його автора;
- вміння висувати припущення про подальший перебіг подій в тексті;
- вміння висловлювати та аргументувати власну думку щодо проблеми тексту;
- вміння критично оцінювати та аналізувати текст;
- вміння письмово складати коментар до тексту.

Аналіз результатів виконання першого завдання дозволив розмістити запитання, складені студентами, в такі блоки: структуруючі, запитання до третьої особи, роздуми, рефлексивні, антиципауючі.

За результатами виконання цього завдання помітна загальна тенденція досліджуваних до постановки структуруючих запитань, відсоток яких коливається від 76 % до 98 % від загальної кількості запитань, поставлених студентами в трьох групах. Це свідчить про зосередженість студентів на деталях змісту тексту, відсутність навичок діалогічного спілкування з автором в процесі обмірковування повідомлення і переважно інформативний характер читання газетних текстів.

Виконання наступного завдання – письмового коментування іншомовного газетного тексту – оцінювалось за п'ятьма основними критеріями: оцінкою тексту студентами, апеляцією до автора, зверненням до власного досвіду, емоційним реагуванням та вмінням викласти стислий зміст тексту в резюме. Аналіз коментарів студентів показав наявність ще двох типів висловлювань – власних думок з даної теми та формулювання теми тексту замість коментування його змісту.

За результатами коментування текстів виявлено, що досліджувані надали перевагу власним міркуванням, емоційній оцінці та резюме тексту. Емоційне реагування проявлялось найчастіше у безпосередній оцінці повідомлення – «сподобалось» – «не сподобалось», без пояснень такої оцінки, або супроводжувало власні думки досліджуваних з приводу порушеної в тексті проблеми. Іноді коментарі містили безособові судження, в яких не відчувалось присутності ані автора статті, ані самого читача, що складав коментар. Оцінка повідомлення головним чином складалась із зауважень щодо зрозумілості та складності тексту через мовний чинник. Студенти часто виходили за межі запропонованої автором інформації, відволікались від самого тексту, натомість, надавали перевагу узагальненим висловлюванням щодо тематики статті і власному ставленню до неї. Що стосується резюме, то більшість студентів обмежились коротким повідомленням про тему газетного тексту або виклали його стислий зміст у двох-трьох реченнях. Такі діалогічні елементи коментарю, як апелювання до автора, не користувались особливою популярністю серед студентів і часто нагадували поради у висвітленні проблеми та схвалення або несхвалення авторської позиції. А відсоток звернень до власного досвіду нараховував умовно віднесені до них елементи, наприклад, міркування студентів на тему тексту, які мали занадто узагальнений вигляд.

Отже, підбиваючи підсумки, відзначимо: 1) основними прийомами діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами є визначення різних точок зору на проблему тексту, постановка діалогічних запитань до тексту, формулювання гіпотез щодо подальшого розвитку змісту тексту, узагальнення змісту тексту, оцінка та емоційне реагування на повідомлення, коментування текстів. Найбільш значущими

серед них є постановка діалогічних запитань та коментування тексту; 2) аналіз відповідей досліджуваних на запитання анкети щодо їх читацької компетентності свідчить про відсутність спеціальних вмінь взаємодії з автором тексту; 3) результати виконання завдання на постановку діалогічних запитань та складання коментарів до іншомовних газетних текстів підтвердили неформованість прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами у студентів з різним рівнем володіння іноземною мовою; 4) аналіз запитань, поставлених студентами до текстів як рідною, так і іноземною мовами, виявив переважну кількість структуруючих запитань, як свідчення про звичку до інформативного характеру читання газетних текстів; 5) аналіз коментарів встановив відсутність навичок критичного мислення у студентів; 6) в межах сучасного навчання іноземної мови головна увага приділяється лінгвістичній компетентності студентів, що не забезпечує всебічного розвитку їх іншомовної комунікативної компетентності.

Третій розділ «Навчання студентів прийомом діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами» присвячений опису завдань, методик і результатів формувального експерименту, критеріїв оцінювання рівня розуміння та комунікативної компетентності досліджуваних.

Основними завданнями цього етапу дослідження було встановлено такі: 1) визначити наявність сформованих прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами у студентів контрольної та експериментальної груп; 2) на основі результатів констатувального етапу дослідження провести навчання студентів прийомом діалогічної взаємодії з іношомовними текстами; 3) з'ясувати ефективність навчання студентів прийомом діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами; 4) виявити залежність рівня розуміння іношомовних газетних текстів від сформованості у досліджуваних прийомів діалогічної взаємодії з цими текстами; 5) встановити залежність розвитку іношомовної комунікативної компетентності досліджуваних від сформованості у них прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами; 6) розробити навчальну програму, спрямовану на формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами; 7) апробувати навчальну програму формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами.

У формувальному експерименті взяли участь студенти III курсу юридичного факультету Київського університету туризму, економіки і права (КУТЕІП), які склали контрольну групу, і студенти III курсу зі спеціальностей «Правознавство» та «Міжнародні відносини» факультету «Правознавства та міжнародних відносин» в Українському державному університеті фінансів та міжнародної торгівлі (УДУФМТ) в м. Києві, які становили експериментальну групу. Кількість опитуваних нараховувала 46 осіб – 23 студенти III курсу в контрольній групі та 23 студенти III курсу в експериментальній групі. Обидві групи складались зі студентів високого рівня володіння іноземною мовою (Upper-Intermediate). Такий вибір опитуваних зумовлений певною лексичною та стильовою складністю іношомовних газетних текстів, для опанування яких потрібна базова мовна підготовка.

Формувальний експеримент складався з трьох етапів: констатувального, формувального та контрольного.

На першому етапі формувального експерименту використовувались три газетні тексти з десяти експериментальних, які обирались за принципом наявності в них різних діалогічних рис: персоніфікованості, адресованості, наявності різних позицій та текстових пауз, із завданням прочитати, поставити до них запитання та прокоментувати їх: 1) «Neutrality can leave Ukraine with no friends in emergencies», 2) «Label law fuels debate over safety of food» та 3) «Watch your mouth». За результатами виконання завдання на постановку запитань і коментування текстів на констатувальному етапі дослідження студенти контрольної та експериментальної групи показали недостатню сформованість прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами. Комунікативна система, в якій досліджувані взаємодіяли з текстами, мала вигляд Реальна дійсність – Текст – Читач, при чому текст виконував роль лише такого, що задавав тему, а читачі у своїх коментарях розвивали її за власним сценарієм. В цій системі випадала така важлива ланка як Автор, чия позиція в тексті мала закликати читачів до діалогічної взаємодії. Тому, оскільки досліджувані не володіли її основними прийомами, то вони і не розпізнали в експериментальних текстах закликів автора до діалогу.

Завданням другого етапу формувального експерименту було формулювання навчальних завдань і ознайомлення студентів експериментальної групи з основними теоретичними положеннями стосовно структурних особливостей іншомовних газетних текстів, прийомами діалогічної взаємодії з ними та формування цих прийомів.

Навчання прийомам діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами проводилось з жовтня 2011 року по квітень 2012 року і складалось з таких завдань:

Підготовчий етап

1. Настановлення на діалогічну взаємодію з текстами:
 - а) усвідомлення цілей розуміння; б) обговорення назви тексту і висунення запитань стосовно змісту тексту; в) з'ясування тематичного напрямку іншомовного газетного тексту і активізація основної лексики з даної теми (мозковий штурм); г) розгляд стандартної структури іншомовного газетного тексту (назва, підзаголовки, зачин, текст).
2. Навчання основам використання компенсаторної стратегії:
 - а) розуміння окремих лексичних одиниць тексту на основі контексту;
 - б) визначення смислових опор тексту.

Формувальний етап

3. Визначення різних точок зору на проблему тексту:
 - а) знайти в тексті кількість учасників розмови або джерел інформації, до яких звернувся автор статті, та з'ясувати достовірність цих джерел; б) поділити визначені точки зору на групи та з'ясувати авторську точку зору.
4. Постановка діалогічних запитань до тексту:
 - а) знайомство з видами запитань до іншомовних текстів (структуруючими, роздумами, рефлексивними, антиципуючими); б) гра «Інтерв'ю з автором тексту», «Гра в запитання», «Читання та відповіді на запитання «Wh5H», «Прес-конференція».
5. Висунення гіпотез про подальший розвиток змісту тексту:
 - а) висунення протилежної точки зору на проблему тексту; б) гра «Недовірливий критик».

6. Узагальнення змісту тексту:
 - а) визначення основної думки тексту, відповідної за змістом та інтенцією автора, з декількох запропонованих на розгляд; б) складання резюме тексту.
7. Формулювання оцінки тексту та емоційне реагування на повідомлення:
 - а) оцінювання змісту, стилю та актуальності тексту; б) визначення і переформулювання назви тексту зі зміною її емоційно-прагматичного напрямку та інтенції автора (шокувати, зацікавити, розсмішити, розкритикувати, висміяти); в) висловлення й аргументація протилежної точки зору; г) написання короткого газетного тексту в різних стилях: експресивний (стаття-сенсація), сухий, діловий (інформаційний звіт), жартівливий (гумористична розповідь).
8. Складання коментарю до тексту.
 - а) постановка діалогічних запитань та коментування кожного речення тексту;
 - б) формулювання та аргументація власної точки зору на проблему тексту;
 - в) написання коментарю до газетного тексту за алгоритмом.

Формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами відбувалось на прикладі текстів англomовних періодичних видань, головним чином, «Kyiv Post», «Kyiv Weekly», «The Financial Times» та «Kentucky Kernel», які висвітлювали актуальні події в Україні та у світі і відрізнялись мовою, не переваженою соціокультурними особливостями.

На контрольному етапі студентам пропонувалось поставити запитання та написати коментар до трьох іншомовних текстів з метою перевірити сформованість у досліджуваних прийомів діалогічної взаємодії з текстами.

Результати постановки запитань до текстів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати виконання завдання на складання запитань до текстів студентами контрольної та експериментальної груп (у % до загальної кількості запитань в групі)

Текст	Група (К – контрольна Е – експериментальна)	Структуруючі	До третьої особи	Роздуми			Рефлексивні			Антиципуючі	Немає запитань (у % до кількості студентів)
				заглиблення	сумнів	полеміка з автором	аналіз	оцінка	підсумки		
1	К	94	0,9	0,9	1,7	0,8	0,8	0,9	-	-	-
	Е	5,6	0,8	41,6	9,6	9,6	4	5,6	6,4	16,8	-
2	К	89,4	7,9	1,8	0,9	-	-	-	-	-	-
	Е	6,8	1,9	35,9	13,6	10,7	5,8	3,9	7,8	13,6	-
3	К	86	6,5	2,8	1,9	1,9	0,9	-	-	-	-
	Е	4,9	-	37,2	8,3	15,7	5,8	6,6	6,6	14,9	-

Аналіз результатів виконання досліджуваними завдань на постановку запитань до текстів виявив, що студенти контрольної групи надали перевагу структуруючим запитанням – до 94 % від загальної кількості запитань. Запитання, поставлені студентами експериментальної групи, характеризувались діалогічною спрямованістю, містили роздуми над проблемами, порушеними в газетних текстах, і демонстрували їх глибше розуміння. Значно знизилась кількість структуруючих запитань, які мали формальний характер і не потребували глибокого і повного розуміння тексту. Наявність антиципуючих запитань свідчила про вміння досліджуваних експериментальної групи висувати гіпотези, на відміну від досліджуваних контрольної групи, які не поставили жодного антиципуючого запитання. Це пов'язане з тим, що сформованість основних прийомів діалогічної взаємодії допомогла краще зрозуміти надану іншомовну інформацію і планувати розмову щодо порушеної в тексті проблеми.

Результати коментування текстів також свідчать про кращі вміння аналізувати та зрозуміти інформацію студентами експериментальної групи (табл. 2).

Таблиця 2

**Результати написання коментарю до текстів
студентами контрольної та експериментальної груп
(у % до загальної кількості смислових елементів коментарю)**

Текст	Група (К – контрольна Е – експериментальна)	Оцінка тексту				Апеляція до автора	Звернення до власного досвіду	Емоційне реагування	Резюме	Немає коментарю (у % до кількості студентів)
		структура	зміст	зрозумілість	стиль					
1	К	-	12,5	-	-	9,3	31,3	3,1	43,8	-
	Е	10,9	14,5	6,4	0,9	18,2	17,3	10,9	20,9	-
2	К	-	7,4	-	-	3,7	48,2	-	40,7	-
	Е	13	13	4,6	1,8	14,8	17,6	13,9	21,3	-
3	К	-	7,1	-	-	3,6	53,6	-	35,7	-
	Е	14,9	14	6,1	0,9	13,2	17,5	13,2	20,2	-

Вищенаведені результати доводять, що досліджувані з контрольної групи залишились на тому ж рівні розуміння іншомовних текстів, що і на початку експерименту. Роботи студентів експериментальної групи, навпаки, відрізнялись більш аналітичним характером, як свідчення глибшого розвитку критичного мислення досліджуваних. Студенти експериментальної групи показали вміння вести бесіду з автором тексту, апелювали до його точки зору і звертались до власної, висловлювали своє емоційне враження від тексту та аналізували його структуру і зміст. Такий зрілий підхід до діалогічної взаємодії з текстом та його автором сприяв розумінню не лише текстів рідною мовою, а й іншомовних.

Для перевірки гіпотези про вплив сформованості прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами на рівень їх розуміння досліджуваним пропонувалося відповідати на вісім спрямовуючих запитань до четвертого контрольного тексту «Outdoor drinking ban fails to solve problem». Текст характеризувався наявністю всіх основних діалогічних характеристик: персоніфікованістю, адресованістю, різними точками зору на проблему та текстовими паузами.

Відповіді досліджуваних оцінювались за п'ятьма критеріями: 1) вміння пояснювати значення термінів своїми словами (запитання 1); 2) вміння знаходити і відтворювати фактичний матеріал (запитання 2, 3, 4); 3) усвідомлення причинно-наслідкових взаємозв'язків (запитання 5, 6); 4) здатність аргументовано захищати свою точку зору, наводити докази її правильності (запитання 7); 5) вміння розкрити суть питання, виділити головне (запитання 8).

Кожна відповідь на запитання оцінювалась за чотирма категоріями оцінок згідно зі ступенем повноти або точності виконання завдання: а) повне і точне; б) неповне або неточне; в) ускладнене, зі значними помилками; г) вміння відсутнє або відповідь на запитання відсутня. Відповіді, які підпадали під категорію «а» оцінювались на 6 балів, категорію «б» – 4, категорію «в» – 2, категорію «г» – 0.

За кількістю отриманих балів визначався рівень розуміння тексту: високий (42–60 балів), середній (22–40), низький (2–20) та дуже низький (0 балів). Загальний середній бал, отриманий студентами контрольної групи за відповідь на кожне запитання, складав 3,3 балів, в той час, як відповіді студентів експериментальної групи оцінювались у середньому на 5,3 балів.

У графічному вигляді результати успішності розуміння студентами обох груп контрольного іншомовного тексту зображені на рисунку 1.

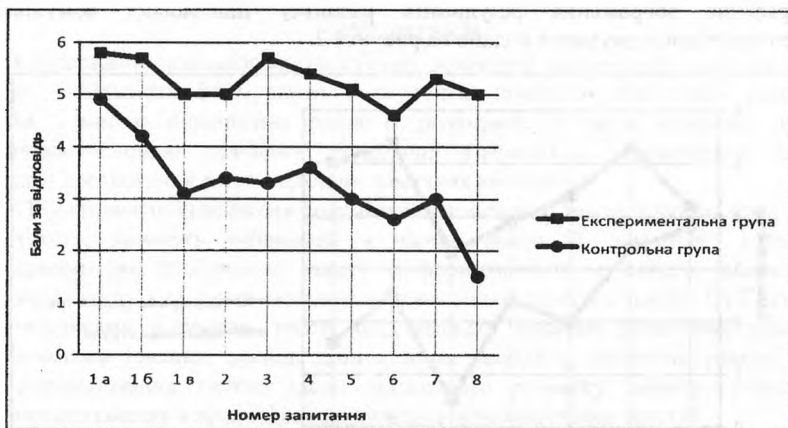

Рис. 1. Успішність розуміння іншомовного газетного тексту студентами контрольної та експериментальної груп

Таким чином, на основі перевірки рівня розуміння іншомовних газетних текстів слід відзначити наявність у представників експериментальної групи кращих вмінь

пояснювати основні терміни власними словами, знаходити фактичний матеріал з тексту, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аргументовано захищати власну точку зору на проблему, розкривати і формулювати її сутність. Такі результати підкреслюють зв'язок рівня розуміння текстів із вміннями діалогічної взаємодії з ними. Достовірність відмінностей даних в обох групах досліджуваних була перевірена за критерієм Фішера. Встановлено, що отримані результати складають $\varphi^*_{\text{емп}} = 5,233$ і попадають в зону значущості.

Для визначення рівня розвитку іншомовної комунікативної компетентності досліджуваних обох груп було проаналізовано їх відповіді на запитання до тексту «Outdoor drinking ban fails to solve problem» з точки зору наявності в них вмінь, які входили до складу лінгвістичної, соціокультурної та професійної компетентності. Лінгвістична компетентність перевірялась вмінням досліджуваних правильно оперувати знаннями граматичних та синтаксичних мовних особливостей під час формулювання відповідей на запитання до тексту, а також рівнем розуміння фактичної інформації з тексту. Рівень розвитку соціокультурної компетентності перевірявся вмінням застосовувати фонові знання, реалії, сталі словосполучення, тобто мовний і мовленнєвий матеріал соціокультурного плану. Професійна компетентність перевірялась вмінням знаходити і використовувати професійно значущу інформацію, надавати аргументи і докази окремих тверджень, використовуючи власний досвід, виділяти основне з тексту. Таким чином перевірявся рівень розвитку 7 вмінь з максимальною оцінкою 6 балів за кожне вміння. За кількістю отриманих балів рівень розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів поділявся на високий (29–42 бали), достатній (15–28,9 балів), середній (2–14,9 балів) та низький (0–1,9 балів). Загальний середній бал за кожну відповідь студентів контрольної групи складав 2,3 балів, а студентів експериментальної групи 4,5 балів.

Графічне зображення результатів розвитку іншомовної комунікативної компетентності досліджуваних надано на рисунку 2.

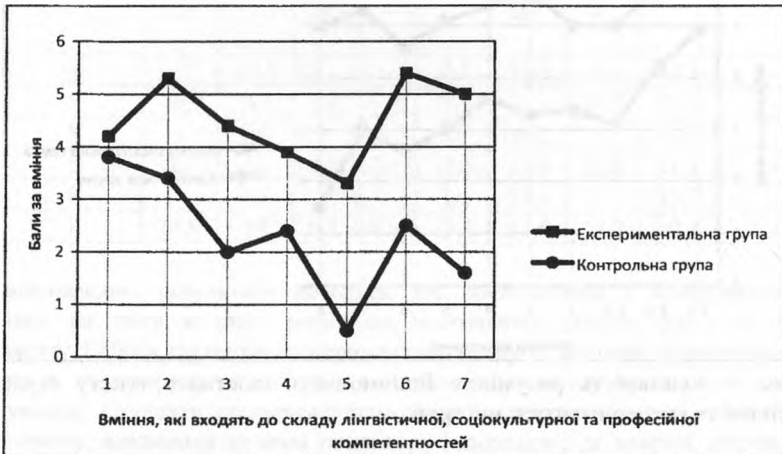

Рис. 2. Показники розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів контрольної та експериментальної груп

За кількістю балів, отриманих досліджуваними, ми визначили, що в контрольній групі 60,9 % студентів набули достатнього рівня розвитку іншомовної комунікативної компетентності, а 39,1 % студентів перебували на середньому. В експериментальній групі 74 % студентів виявились на високому, 21,7 % – на достатньому, а 4,3 % – на середньому рівні розвитку іншомовної комунікативної компетентності.

Таким чином, як свідчать результати проведеного експерименту: 1) послідовна система вправ для навчання прийомам діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами сприяла формуванню у студентів вмінь діалогічного спілкування з іншомовними текстами; 2) контрольний етап дослідження виявив наявність сформованих прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами у студентів експериментальної групи на відміну від студентів контрольної групи; 3) рівень розуміння іншомовних газетних текстів на прикладі англомовних встановлювався за критеріями наявності у досліджуваних вмінь пояснювати основні терміни власними словами, знаходити фактичний матеріал з тексту, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, аргументовано захищати власну точку зору на проблему та розкривати й формулювати сутність проблеми. Кращі результати у представників експериментальної групи підкреслюють залежність рівня розуміння іншомовних текстів від сформованості у досліджуваних прийомів діалогічної взаємодії з ними; 4) рівень розвитку іншомовної комунікативної компетентності визначався за критеріями наявності у досліджуваних вмінь, які входили до складу лінгвістичної, соціокультурної та професійної компетентності. Вищий рівень розвитку іншомовної комунікативної компетентності встановлений у студентів експериментальної групи; 5) формувальний експеримент довів покращення рівня розуміння іншомовних газетних текстів, а також іншомовної комунікативної компетентності студентів внаслідок формування у них основних прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами.

ВИСНОВКИ

В дисертації проаналізовано проблему розуміння іншомовних газетних текстів і доведено доцільність формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з текстами з метою підвищення рівня їх розуміння, а також створено програму формування основних прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами. Результати дослідження дають підстави для таких висновків:

1. Об'єктивними чинниками розуміння іншомовного тексту є форма пред'явлення тексту, кількість інформації в ньому, рівень її складності, структурно-семантична особливість тексту (інформативність, цільність, діалогічність), можливість виділення смислоутворювальних положень тексту. Суб'єктивними чинниками розуміння тексту слід вважати навички діалогічної взаємодії з текстами (знання, досвід, вміння ними володіти, діалогічні реакції читача, формулювання гіпотез щодо подальшого розвитку сюжету, узагальнення нового смислу в процесі висловлювання основної думки тексту).
2. Психологічно значущими особливостями іншомовних газетних текстів, що впливають на їх розуміння, визнано лексико-семантичні особливості та неоднорідність стилістики газетних текстів, особливості організації інформації, структура, комунікативна спрямованість та діалогічність. Аналіз основних ознак діалогічності газетних текстів дозволив виділити такі, що характеризують

іншомовні газетні тексти: 1) репрезентація в них автора, який може виступати як від однієї особи, так і представляти групу осіб, як відкрито, так і приховано, через особливості оформлення заголовків, експресивність мовлення і специфічний для газет характер членування тексту; 2) адресованість до читача в газетних текстах за допомогою метафор, гри слів та асоціацій; 3) наявність декількох поглядів на проблемну ситуацію в газетних текстах, представлена цитуванням інших осіб; 4) наявність текстових пауз; 5) маніпулятивні стратегії оформлення повідомлення, які викликають необхідні автору емоційні реакції читачів.

3. Дослідження прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами виявило найбільш ефективні прийоми, а саме: постановку діалогічних запитань до тексту та коментування тексту. Констатувальне дослідження показало відсутність у досліджуваних вмій діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами, як свідчення відсутності навичок критичного мислення.
4. Результати проведення формувального експерименту підтвердили, що студенти експериментальної групи набули вмій діалогічного спілкування з іншомовними текстами. Перевірка рівня розуміння іншомовних газетних текстів виявила значно вищий рівень у студентів з експериментальної групи. Критеріями оцінки рівня розуміння іншомовних газетних текстів виступали: 1) вміння пояснювати основні терміни власними словами; 2) вміння знаходити і відтворювати фактичну інформацію в тексті; 3) вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; 4) вміння наводити аргументи на захист власної точки зору на проблему; 5) вміння розкривати і формулювати сутність проблеми тексту.
5. Аналіз результатів текстової діяльності досліджуваних дозволив виявити кращі показники рівня іншомовної комунікативної компетентності у студентів експериментальної групи. Рівень розвитку іншомовної комунікативної компетентності досліджуваних, до складу якої входили лінгвістична, соціокультурна та професійна компетентності, оцінювався за наявністю певних вмій по кожній складовій компетентності. Лінгвістична компетентність передбачала наявність вмій правильно оперувати знаннями лексичного, граматичного, синтаксичного матеріалу та розуміти фактичну інформацію. Соціокультурна компетентність перевірялась за наявністю мовних і мовленнєвих знань соціокультурного плану: фонові знання, назви іншокультурних реалій, сталі словосполучення. Професійна компетентність характеризувалась вмінням знаходити і використовувати професійно значущу інформацію, власний досвід, виділяти основне та другорядне з тексту.
6. Розроблена програма формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами містила послідовну систему вправ з метою розвитку спілкування читача з іншомовними газетними текстами у комунікативній системі Реальна дійсність – Автор – Текст – Читач.
7. Розроблена програма навчання прийомам діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами в ході апробації показала свою ефективність та використовується в курсі викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Таким чином, гіпотеза про те, що сформованість прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними текстами виступає умовою розуміння іншомовних газетних текстів та сприяє розвитку іншомовної комунікативної компетентності досліджуваних підтверджена експериментальними даними дослідження.

Вважаємо перспективним дослідження впливу сформованих прийомів діалогічної взаємодії з текстами не лише англійською, а й іншими мовами на їх розуміння студентами. Невирішеною залишається й проблема розвитку мовної компетентності досліджуваних під час формування у них вмінь діалогічного спілкування з іншомовними текстами. Це й становитиме предмет наших подальших досліджень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях

1. Громова Н. М. Формування прийомів діалогічної взаємодії з іншомовними газетними текстами / Н. М. Громова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – 2012. – Т. X, вип. 22. – С. 98–107.

2. Громова Н. М. Особливості розуміння іншомовних публіцистичних газетних текстів студентами немовних вузів / Н. М. Громова // Науковий Часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2010. – Сер. 12, вип. 32 (56). – С. 204–211.

3. Громова Н. М. Психологія діалогічної взаємодії автора газетного тексту і читача / Н. М. Громова // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка, Ін-ту психології імені Г. С. Костюка НАПН України / за ред. : С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Вип. 13. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2011. – С. 48–58.

4. Громова Н. М. Психологічні особливості семантичної структури тексту (на прикладі юридичного документу) / Н. М. Громова // Науковий Часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2008. – № 21 (45). – С. 55–62.

5. Громова Н. М. Діалогічні відносини з іншомовним художнім текстом як чинник його розуміння / Н. М. Громова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика. – 2009. – Т. IX, ч. 4. – С. 145–155.

6. Громова Н. М. Інтерпретаційний характер перекладу іншомовного художнього тексту / Н. М. Громова // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – 2009. – Т. X, вип. 12. – С. 144–155.

7. Громова Н. М. Міжкультурна компетенція в структурі ділових якостей військового керівника (психологічний аспект) / Н. М. Громова // Вісник Національної академії оборони України : зб. наук. пр. – К. : НАОУ, 2009. – Вип. 4 (12). – С. 87–90.

Статті в інших виданнях

8. Громова Н. М. Мовна картина світу як специфічне відбиття світоглядної ментальності особистості / М. В. Цюрупа, Н. М. Громова // Мультиверсум. Філософський альманах / гол. ред. Лях В. В. – Вип. 4 (102). – К., 2011. – С. 63–73. *(Дисертант теоретично обґрунтував концепцію, особисто провів ряд досліджень, підготував роботу до друку).*

Матеріали та тези наукових конференцій

9. Громова Н. М. Роль діалогічної взаємодії читача з текстами у навчанні іноземних мов / Н. М. Громова // Психологічні проблеми сучасності : матеріали ІХ наук.-практ. конф. студ. та молодих вчених, (Львів, 29–31 берез. 2012 р.). – Львів, 2012. – С. 49–50.

10. Громова Н. М. Психологічні особливості формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами / Н. М. Громова // Психологічні проблеми сучасності : матеріали VIII наук.-практ. конф. студ. та молодих вчених, (Львів, 19–21 трав. 2011 р.). – Львів, 2011. – С. 59–60.

11. Громова Н. М. Діалогічна взаємодія з іношомовними газетними текстами як умова їх розуміння / Н. М. Громова // Друга іноземна мова в європейській системі освіти : матеріали І міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні тенденції викладання другої іноземної мови в школах і вищих навчальних закладах»], (Горлівка, 19 листоп. 2010 р.). – Горлівка : Вид-во ГДПШМ, 2010. – С. 41–43.

Інші публікації

12. Громова Н. М. Діалогічна взаємодія з іношомовними газетними текстами : навч.-метод. матеріали для студ. III курсу спец. «Правознавство» та «Міжнародні відносини» / Н. М. Громова. – К. : УДУФМТ, 2011. – 39 с.

АНОТАЦІЇ

Громова Н. М. Формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними текстами. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. – Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2013.

Дисертація присвячена формуванню прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами та підвищенню у зв'язку з цим рівня розуміння текстів студентами вищих навчальних закладів. Проаналізовано підходи до вивчення проблеми розуміння текстів, визначено психологічні характеристики розуміння іношомовних газетних текстів та їх основні діалогічні риси. Встановлено роль автора і читача в комунікативній системі Реальна дійсність – Автор – Текст – Читач. Розглянуті прийоми діалогічної взаємодії з іношомовними текстами і виділені найбільш ефективні з них. Основними прийомами діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами визнано знаходження різних точок зору на проблему тексту, постановку діалогічних запитань до тексту, висунення гіпотез щодо подальшого розвитку змісту тексту, узагальнення змісту тексту, оцінку та емоційне реагування на повідомлення, коментування тексту. Розроблено програму формування у студентів прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами. За результатами експериментального дослідження визначено значно вищий рівень розуміння іношомовних газетних текстів досліджуваними експериментальної групи. Зазначено також вищий рівень розвитку іношомовної комунікативної компетентності у досліджуваних внаслідок формування у них основних прийомів діалогічної взаємодії з іношомовними текстами. Доведено, що умовою розуміння іношомовних газетних текстів, а також підвищення рівня іношомовної комунікативної компетентності, є володіння прийомами діалогічної взаємодії з іношомовними газетними текстами.

Ключові слова: іншомовний газетний текст, розуміння, діалог, діалогічна взаємодія, прийоми, іншомовна комунікативна компетентність.

Громова Н. М. Формирование у студентов приемов диалогического взаимодействия с иностранными текстами. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.07 – педагогическая и возрастная психология. – Институт психологии имени Г. С. Костюка НАПН Украины, Киев, 2013.

В диссертации исследуется проблема формирования у студентов приемов диалогического взаимодействия с иностранными газетными текстами и повышения в связи с этим уровня их понимания. Проанализированы подходы к изучению проблемы понимания текстов, определены психологические характеристики понимания иностранных газетных текстов. Основными диалогическими чертами иностранных газетных текстов являются осмысленность, представленность в них разных позиций, персонифицированность, адресованность, наличие текстовых пауз и манипулятивные стратегии оформления сообщения. Установлена роль автора и читателя в коммуникативной системе Реальная действительность – Автор – Текст – Читатель. Рассмотрены приемы диалогического взаимодействия с иностранными текстами и выделены наиболее эффективные из них. Основными приемами диалогического взаимодействия с иностранными газетными текстами признаны нахождение различных позиций в тексте, постановка диалогических вопросов к тексту, выдвижение гипотез о дальнейшем развитии событий в тексте, обобщение содержания текста, оценка и эмоциональное реагирование на сообщение, комментирование текста. Констатирующее исследование показало отсутствие у испытуемых умений диалогического взаимодействия с иностранными газетными текстами. Анализ вопросов, поставленных студентами к текстам, как на родном языке, так и на иностранном, показал преобладающее количество структурирующих вопросов, как свидетельство выработанных навыков к информативному характеру чтения газетных текстов. Анализ комментариев подтвердил отсутствие навыков критического мышления у студентов. Разработана программа формирования у студентов приемов диалогического взаимодействия с иностранными текстами. Цель программы: развитие общения читателя с автором в коммуникативной системе Реальная действительность – Автор – Текст – Читатель и формирование навыков у читателя диалогического чтения иностранных газетных текстов. Проверка уровня понимания иностранных газетных текстов выявила более высокий уровень у студентов из экспериментальной группы. Критериями оценки уровня понимания иностранных газетных текстов выступали: 1) умения пояснять основные термины своими словами; 2) умения находить и воспроизводить фактическую информацию в тексте; 3) умения устанавливать причинно-следственные связи; 4) умения приводить аргументы в защиту собственной точки зрения на проблему; 5) умения раскрывать и формулировать сущность проблемы текста. Анализ результатов текстовой деятельности испытуемых позволил выявить лучшие показатели уровня иноязычной коммуникативной компетентности у студентов экспериментальной группы. Уровень развития иноязычной коммуникативной компетентности испытуемых, в состав которой входили лингвистическая, социокультурная и профессиональная компетентности, оценивался наличием

определенных умений по каждой составной компетентности. Лингвистическая компетентность предусматривала наличие умений правильно оперировать знаниями лексического, грамматического, синтаксического материала и понимать фактическую информацию. Социокультурная компетентность проверялась наличием языковых и речевых знаний социокультурного плана: фоновые знания, названия иностранных культурных реалий, устойчивые словосочетания. Профессиональная компетентность характеризовалась умением находить и использовать профессионально значимую информацию, собственный опыт, выделять основное и второстепенное из текста. Доказано, что условием понимания иностранных газетных текстов, а также повышения уровня иноязычной коммуникативной компетентности, является владение приемами диалогического взаимодействия с иностранными газетными текстами.

Ключевые слова: иностранный газетный текст, понимание, диалог, диалогическое взаимодействие, приемы, иноязычная коммуникативная компетентность.

Gromova N. M. Forming dialogical interaction students' skills with foreign texts. – Manuscript.

The dissertation for Candidate degree in psychological sciences, speciality 19.00.07 – pedagogical and age psychology.– G. S. Kostiuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, 2013.

The dissertation is dedicated to the problem of forming dialogical interaction skills with foreign newspaper texts and improvement of their understanding by the students of universities. The analysis is given to different approaches to the text understanding problems studies. Psychological characteristics of foreign newspaper texts understanding process and dialogical features of newspaper texts are defined. The role of the author and the reader in the communicative system Reality – Author – Text – Reader is established. The students' skills of dialogical interaction with foreign newspaper texts are considered and the most effective ones are defined. The general students' skills of dialogical interaction with foreign newspaper texts are finding different standpoints in the text, asking dialogical questions to the text, prediction of the further development of events, summarizing on the text, evaluation and emotional reaction to the problem, commenting upon the text. The training program on forming dialogical interaction students' skills with foreign newspaper texts is created. Under the results of the experiment higher level of understanding of foreign newspaper texts by the students of the experimental group is established. Higher level of the students' foreign language communicative competence due to the training program on dialogical interaction with foreign newspaper texts is also stated. It is proved that having a command of dialogical interaction skills with foreign newspaper texts is the factor of understanding foreign newspaper texts and improvement of the students' foreign language communicative competence level.

Key words: foreign newspaper texts, understanding, dialogue, dialogical interaction, skills, foreign language communicative competence.

Підписано до друку 12.09.2013 р. Формат 60х90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 47.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Боженка, 23, оф. 414.
200-87-13, 200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit@mail.ru